

به نام خداوند جاز و خرد

پی‌چینک

درآمدی بر توصیف گویش امامزاده عبداللہی

علی عین علی

انتشارات جبلہ رود

۱۴۰۰

سرشناسه	عین علی، علی، ۱۳۷۳ -
عنوان و نام پدیدآور	پی‌چینک: درآمدی بر توصیف گویش امامزاده عبداللهی / علی عین علی
مشخصات نشر	سمنان: انتشارات حبله رود، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	۱۶۸ ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۷۶۴۱-۵۱-۶
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
عنوان دیگر	درآمدی بر توصیف گویش امامزاده عبداللهی.
موضوع	زبان‌های ایرانی - ایران - امامزاده عبدالله (روستا) - گویش‌ها
موضوع	Iranian languages- Dialects- Iran- Emamzadeh abdollah
موضوع	امامزاده عبدالله (روستا)
موضوع	Emamzadeh abdollah (Iran)
رده‌بندی کنگره	PIR۳۲۴۱
رده‌بندی دیویی	۴۳۸/۹
شماره کتاب‌شناسی ملی	۸۷۰۹۳۴۱

شناسنامه	
پی‌چینک	
درآمدی بر توصیف گویش امامزاده عبداللهی	
علی عین علی	
ویراستار: دکتر سمیرا عین علی	
ناشر: حبله رود	
چاپ نخست، ۱۴۰۰	
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۶۴۱-۵۱-۶	
شمارگان: ۵۰۰ نسخه	
صفحه‌آرایی: محمدتقی رهبری فرد	
طرح روی جلد: عباس عین علی	
چاپ و صحافی: پیدایش	
قیمت: ۶۵ هزار تومان	
 انتشارات حبله رود سمنان میدان معلم، ساختمان فردوس طبقه اول، واحد ۷ www.hablerood.ir تلفن: ۰۲۳-۳۳۳۴۱۵۶۲	

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار.....
۵	مقدمات و نظام آوایی.....
۵	۱. نظام آوایی صامت‌ها.....
۷	۲. نظام آوایی مصوت‌ها.....
۸	۳. مصوت‌های مرکب.....
۸	نشانه‌های نوشتاری مصوت‌ها.....
۸	راهنمای فونتیک.....
۹	بخش اول: صرف (واژه و نظام واژگانی).....
۹	اسم.....
۹	اسم عام.....
۹	اسم خاص.....
۱۰	معرفه و نکره.....
۱۰	اسم معرفه.....
۱۰	اسم نکره.....
۱۱	اسم ساده و مشتق و مرکب.....
۱۱	اسم ساده.....
۱۱	اسم مشتق.....
۱۱	اسم مرکب.....
۱۲	اسم صوت.....
۱۲	اسم مصغر.....

۱۳	مصدر
۱۳	اسم مصدر
۱۴	ضمیر
۱۴	ضمایر شخصی
۱۵	۱. مفعولی
۱۵	۲. متممی
۱۵	۳. مضاف‌الیه‌ای
۱۷	ضمیر شخصی متصل
۱۷	ویژگی ارگتیو در زبان و گویش
۱۷	ضمیر اشاره
۱۸	ضمیر پرسشی
۱۹	ضمیر ملکی
۱۹	ضمیر مشترک
۲۰	ضمیر مبهم
۲۰	ضمیر تعجیبی
۲۰	صفت
۲۰	صفت ساده
۲۱	صفت فاعلی
۲۱	صفت مفعولی
۲۲	صفت نسبی
۲۳	صفت لیاقت
۲۳	صفت شمارشی
۲۳	صفت تعجیبی
۲۳	صفت مبهم
۲۴	صفت منفی

۲۴	صفت عالی و تفضیلی
۲۴	صفت عالی
۲۵	قید
۲۷	شبه جمله
۲۷	ندا
۲۸	انواع حرف
۲۸	حرف ربط
۲۹	حرف اضافه
۳۰	حرف نشانه
۳۱	انواع عدد
۳۴	انواع فعل
۳۴	۱. فعل ماضی
۳۴	ماضی ساده
۳۵	ماضی نقلی
۳۷	ماضی بعید
۳۸	ماضی أبعد
۳۸	ماضی التزامی
۴۰	ماضی ملموس
۴۰	ماضی استمراری
۴۱	ماضی نقلی مستمر
۴۱	۲. فعل مضارع
۴۲	مضارع اخباری
۴۴	مضارع التزامی و امر
۴۵	مضارع ملموس
۴۵	۳. فعل مستقبل (آینده)

۴۶	 وندهای فعلی و غیرفعلی
۴۶	 وندهای فعلی
۴۶	 وندهای غیرفعلی
۴۶	 ۱. پیشوندهای اشتقاقی
۴۷	 ۲. پسوندهای اشتقاقی
۵۰	 افعال معلوم و مجهول
۵۲	 افعال مرکب و عبارت فعلی
۵۴	 فعل‌های پیشوندی
۶۳	 افعال لازم و متعدی
۶۳	 ۱. افعال لازم
۶۳	 ۲. افعال متعدی
۶۴	 افعال کمکی
۶۷	 افعال خاص
۶۹	 مضارع اخباری
۶۹	 فعل لازم یک‌شخصه
۷۰	 افعال منفی‌ساز
۷۳	 فعل نهی
۷۵	 بخش دوم: نحو
۷۵	 ساختار جملات
۷۶	 ساختار جملات
۷۸	 انواع گروه‌ها در جمله
۷۸	 الف. مضاف و مضاف‌الیه
۷۹	 ب. موصوف و صفت
۸۳	 ج. گروه قیدی

- ۸۴..... د. گروه حرف اضافه
- ۸۴..... کارکرد حرف ربط در نحو
- ۸۵..... کارکرد نحوی ضمیر
- ۸۶..... هماهنگی نهاد و فعل در جمله
- ۸۷..... انواع جمله
- ۸۷..... ۱. جمله ساده
- ۸۷..... ۲. جمله مرکب
- ۸۸..... انواع جمله پیرو
- ۸۹..... انواع جمله از نظر فعل
- ۹۰..... انواع جمله به لحاظ وجه
- ۹۲..... جمله شرطی
- ۹۲..... جمله معترضه
- ۹۲..... منفی سازی در جملات
- ۹۳..... انواع تأکید در جمله
- ۹۴..... انواع حذف در جمله
- ۹۴..... حذف فعل
- ۹۴..... حذف فعل به قرینه لفظی
- ۹۵..... حذف نهاد
- ۹۵..... حذف مفعول
- ۹۵..... حذف حرف ربط
- ۹۶..... حذف حرف اضافه
- ۹۶..... قابلیت حذف اجزای دیگر در جمله
- ۹۷..... گزیده‌ای از اصطلاحات و ضرب‌المثل‌ها

پیشگفتار

از نظر تاریخی زبان‌های ایرانی به سه دسته عمده تقسیم می‌شود: زبان‌های دوره باستان، زبان‌های دوره میانه و زبان‌های دوره نو. از دوره باستان آثار مکتوب دو زبان بر جای مانده است: یکی زبان اوستایی که در سرزمینی از نواحی شرق ایران با آن سخن می‌گفته‌اند و قدیم‌ترین آثار آن احتمالاً متعلق به زمانی میان قرن هشتم تا دهم قبل از میلاد است و دیگری زبان فارسی باستان که زبان ناحیه فارس بوده و کتیبه‌های شاهان هخامنشی بدان نوشته شده و قدیم‌ترین آن‌ها از قرن پنجم ق.م و متأخرترین آن‌ها از قرن سوم ق.م است. از زبان‌های دیگر این دوران، یعنی مادی و سکایی، تنها اطلاعات اندکی در دست است. زبان‌های دوره میانه در فاصله‌ای میان حدود ۳۰۰ ق.م تا حدود ۷۰۰ م است. (تفضلی، ۱۳۷۵: ۱۱) و لهجه‌ها و گویش‌ها از این دوره به دوره نو منتقل شده و به حیات خود ادامه داده است.

پس از حمله اعراب پنج زبان پهلوی، دری، فارسی، خوزی و سریانی و همچنین لهجه‌ها باقی ماند. آثار مکتوب فراوانی از لهجه سغدی که در ماوراءالنهر با آن تکلم می‌شده است در دسترس است. لهجه خوارزمی نیز از شعبه‌های نزدیک به سغدی است. لهجه‌های تخاری در ولایت بلخ و بدخشان متداول بود و طبری، کردی، آذری و خوزی هم از دیگر لهجه‌ها و گویش‌ها هستند. از لهجه‌های محلی اشعاری به دست ما رسیده است که چون با وقایع

تاریخی مقارن بوده حفظ و نگهداری شده است. ازجمله سرود آتشکده کرکوی، شعر یزید بن مفرغ، شعر بلخیان و... در نتیجه هر یک از این گویش‌ها، میراث فرهنگی گذشتگان محسوب می‌شود و نابودی آن به معنای نابودی بخش بزرگی از تاریخ و فرهنگ منطقه‌ای است که آن لهجه یا گویش بر آن حاکم بوده است.

تعدد لهجه‌ها و گویش‌ها باعث غنای هرچه بیشتر زبان خواهد شد. کارشناسان معتقدند، از میان رفتن یک زبان و یا یک گویش محلی و یا زبان قومی، به تنهایی رنج‌آور و تأسف برانگیز است، اما دردناک‌تر آن است که از میان رفتن یک زبان یا یک گویش مساوی است با از میان رفتن تاریخ و فرهنگ شفاهی یک قوم و یک ملت و از میان رفتن داستان‌ها، ضرب‌المثل‌ها و خاطرات آنان، و از این رو توجه به احیای زبان‌ها و گویش‌های محلی، بسیار ضروری و ارزشمند است.

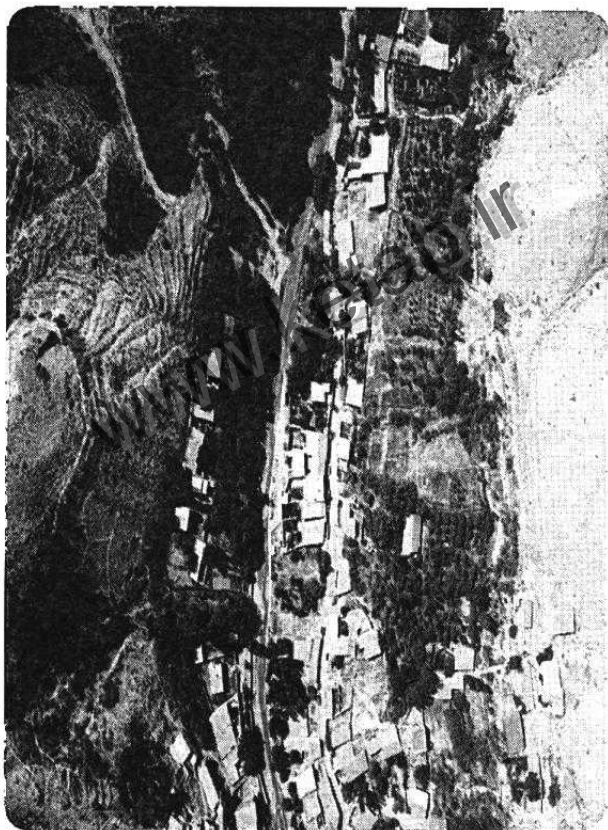
روستای امامزاده عبدالله در ۶۰ کیلومتری سمنان و ۳۴ کیلومتری سرخه و در شمال روستای ایج واقع شده است. طبیعت این روستا در کویر سمنان بسیار دل‌انگیز و زیباست. آب‌وهوای مطبوع در فصل‌های مختلف سال، از ویژگی‌های منحصربه‌فرد این روستا به شمار می‌رود. گذشته از مختصات جغرافیایی و آب‌وهوایی روستا، بومی‌های ساکن این ناحیه هستند که به خونگرمی و مهمان‌نوازی شهره‌اند و با گویش خاص این منطقه سخن می‌گویند. ساکنان امامزاده عبدالله لهجه‌ای شیرین دارند و آهنگ کلامشان

نرم و گوش‌نواز است. اما این گویش نیز مانند بسیاری از گویش‌های سایر نواحی ایران در حال نابودی است. نسل جدید دیگر به لهجه محلی خود سخن نمی‌گویند. بسیاری از خانواده‌ها با وجود اینکه خود با لهجه محلی صحبت می‌کنند، با فرزندان خود با زبان معیار صحبت می‌کنند و نسل جدید با اینکه لهجه محلی را می‌فهمند، اما قادر به سخن گفتن با آن نیستند. متأسفانه عوامل فرهنگی ناآگاه، گاهی با کج‌سلیقگی و گاهی با نداشتن درک صحیح از فرهنگ و آداب یک منطقه، موجب نابودی فرهنگ بومی شده است. غافل از اینکه زبان‌ها، گویش‌ها و آداب و رسوم این نواحی در ثبات فرهنگی جامعه نقشی اساسی ایفا می‌کنند و این زبان‌ها و گویش‌ها بازمانده زبان‌های کهن ایرانی بوده و از گنجینه‌های فرهنگی این مرز و بوم به شمار می‌روند.

این نوشتار کوششی برای پاسداشت و احیای گویش امامزاده عبداللّهی است. نویسنده کتاب، آقای علی عین‌علی (فرزند حیدر) از پژوهشگران و نویسندگان پویا در رشته زبان و ادبیات فارسی است، که در این رشته فارغ‌التحصیل شده است و از آنجا که اصالت امامزاده عبداللّهی دارد همواره دغدغه حفظ و پاسداشت این گویش را داشته و از سال‌ها پیش برای چاپ و انتشار کتابی برای حفظ گویش امامزاده عبداللّهی اقدام کرده است.

نویسنده برای سهولت در خوانش کتاب و به‌منظور درست ادا کردن واژه‌ها و عبارت‌ها، شواهد و مثال‌ها را آوانگاری [phonetic] کرده است. در

بخش نخست صامت‌ها و مصوت‌ها را معرفی کرده و بخش‌های دیگر را به توصیف ویژگی‌های این گویش از لحاظ سبکی و دستوری اختصاص داده است و اصطلاحات، ضرب‌المثل‌ها و بازی‌های محلی را نیز در بخش‌های جداگانه معرفی کرده است.

تصویر شماره (۱): نمایی از روستای امامزاده عبدالله (عکس از آقای علی جمال)